Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Tredje Afdeling)

18. maj 2017*

»Præjudiciel forelæggelse — fri udveksling af tjenesteydelser — direktiv 77/249/EØF — artikel 4 — udøvelse af advokaterhvervet — boks til opkobling til advokaternes virtuelle private netværk (RPVA) — »RPVA«-boks — nægtelse af at levere til en advokat, der er registreret som medlem af advokatsamfundet i en anden medlemsstat — diskriminerende foranstaltning«

I sag C-99/16,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af tribunal de grande instance de Lyon (retten i første instans i Lyon, Frankrig) ved afgørelse af 15. februar 2016, indgået til Domstolen den 19. februar 2016, i sagen

Jean-Philippe Lahorgue

mod

Ordre des avocats du barreau de Lyon,

Conseil national des barreaux (CNB),

Conseil des barreaux européens (CCBE),

Ordre des avocats du barreau de Luxembourg,

procesdeltager:

Ministère public,

DOMSTOLEN (Tredje Afdeling),

sammensat af afdelingsformanden, L. Bay Larsen (refererende dommer), og dommerne M. Vilaras, J. Malenovský, M. Safjan og D. Šváby,

generaladvokat: M. Wathelet,

justitssekretær: fuldmægtig V. Giacobbo-Peyronnel,

på grundlag af den skriftlige forhandling og efter retsmødet den 11. januar 2017,

efter at der er afgivet indlæg af:

— avocat Jean-Philippe Lahorgue, selvmøder,

* Processprog: fransk.

— Ordre des avocats du barreau de Lyon ved avocat S. Bracq,

— Conseil national des barreaux (CNB) ved avocats J.-P. Hordies og A.-G. Haie,

— den franske regering ved D. Colas og R. Coesme, som befuldmægtigede,

— Europa-Kommissionen ved H. Støvlbæk og H. Tserepa-Lacombe, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 9. februar 2017,

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4 i Rådets direktiv 77/249/EØF af 22. marts 1977 om lettelser med henblik på den faktiske gennemførelse af advokaters frie udveksling af tjenesteydelser (EFT 1977, L 78, s. 17).

2 Anmodningen er indgivet i forbindelse med en begæring om foreløbige retsmidler mod Ordre des avocats du barreau de Lyon (advokatsamfundet i Lyon, Frankrig), Conseil national des barreaux (CNB) (det nationale advokatråd, Frankrig), Conseil des barreaux européens (CCBE) (det europæiske advokatråd) og Ordre des avocats du barreau de Luxembourg (advokatsamfundet i Luxembourg) indgivet af Jean-Philippe Lahorgue med henblik på, at Ordre des avocats du barreau de Lyon pålægges at levere boksen til opkobling til réseau privé virtuel des avocats (RPVA) (advokaternes virtuelle private netværk, herefter »RPVA-boksen«) til ham, som udbyder af grænseoverskridende tjenesteydelser.

Retsforskrifter

EU-retten

3 Artikel 4 i direktiv 77/249 fastsætter følgende:

»1. Virksomhed i forbindelse med repræsentation og forsvar af en klient for retten eller over for offentlige myndigheder udøves i den medlemsstat, der er værtsland, på de betingelser, som gælder for advokater, der er etableret i denne stat, bortset fra betingelser om bopæl eller medlemskab af en faglig organisation i nævnte stat.

2. Under udøvelsen af disse former for virksomhed skal advokaten iagttage de faglige regler, der gælder i værtslandet, idet han dog fortsat er undergivet de forpligtelser, der påhviler ham i den medlemsstat, han kommer fra.

[…]«

4 Dette direktivs artikel 5 bestemmer:

»For så vidt angår udøvelse af virksomhed i forbindelse med repræsentation og forsvar af en klient for retten kan en medlemsstat kræve, at de advokater, der er omhandlet i artikel 1:

— introduceres for retspræsidenten og eventuelt for formanden for advokatsamfundet i værtslandet, i overensstemmelse med stedlige regler eller stedlig sædvane

— handler enten i forbindelse med en advokat, som udøver virksomhed ved den ret, der skal behandle sagen, og som i givet fald er ansvarlig over for denne ret, eller i forbindelse med en »avoué« eller »procuratore«, der udøver virksomhed ved den pågældende ret.«

5 I henhold til artikel 7, stk. 1, i direktiv 77/249 kan værtslandets kompetente myndighed af den, der udfører tjenesteydelsen, forlange dokumentation for, at han er advokat.

Fransk ret

6 Hvad særligt angår advokater, der er statsborgere i en EU-medlemsstat og varigt etableret i en af disse medlemsstater, bestemmer artikel 202-1 i dekret nr. 91-1197 af 27. november 1991 om advokatvirksomhed følgende:

»Når en [sådan] advokat varetager repræsentation af eller forsvar for en klient for retten eller over for offentlige myndigheder, udfører han sine opgaver på samme betingelser som en advokat, der er medlem af et fransk advokatsamfund.

[…]

I civile sager, hvor repræsentation er obligatorisk for en ret i første instans, kan han først antages efter at have valgt adresse hos en advokat, der er etableret ved den ret, hvor sagen er anlagt, og til hvilken sagsakterne gyldigt er meddelt. […]«

7 Det følger af artikel 748-1 i code de procédure civile (retsplejeloven), at »[f]remsendelse, indlevering og forkyndelse af processkrifter, dokumenter, meddelelser, indkaldelser eller tilsigelser, rapporter og protokoller samt kopier og udskrifter af retsafgørelser, som er forsynet med fuldbyrdelsespåtegning, kan foretages elektronisk på de betingelser og efter de fremgangsmåder, der er fastsat i nærværende afsnit, medmindre andet følger af særbestemmelser, der foreskriver anvendelsen af denne type kommunikation«.

8 Hvad angår appelsager bestemmer retsplejelovens artikel 930-1 følgende:

»Processkrifter indleveres til retten elektronisk, idet retten i modsat fald af egen drift kan træffe bestemmelse om, at de ikke kan påkendes.

Når et dokument ikke kan fremsendes elektronisk af grunde, som ligger uden for den herfor ansvarlige persons kontrol, udfærdiges det på papir og indleveres til justitskontoret. I dette tilfælde indleveres appel til justitskontoret […]

Meddelelser, indkaldelser eller tilsigelser fremsendes elektronisk til parternes advokater, medmindre dette er umuligt af grunde, som ligger uden for afsenderens kontrol.

Justitsministeren, og seglbevarer, fastsætter ved bekendtgørelse de nærmere bestemmelser for elektronisk udveksling.«

9 Det bestemmes i artikel 5 i arrêté du 7 avril 2009 relatif à la communication par voie électronique devant les tribunaux de grande instance (bekendtgørelse af 7.4.2009 om elektronisk kommunikation med retterne i første instans), at »[a]dvokaters adgang til det elektroniske kommunikationssystem, der er stillet til rådighed for retterne, sker ved opkobling til et uafhængigt privat netværk, som Conseil national des barreaux har ansvaret for, benævnt [RPVA].«

10 Denne bekendtgørelses artikel 9 fastsætter endvidere, at »[a]dvokaternes sikre forbindelse til RPVA sikres ved en identifikationsmekanisme. Denne mekanisme er baseret på en certificeringstjeneste, som sikrer, at ægtheden af den fysiske persons legitimation som advokat bekræftes […]. Mekanismen indeholder en funktion til verificering af det elektroniske certifikats gyldighed. Dette udstedes af en udbyder af elektroniske certificeringstjenester på vegne af Conseil national des barreaux, som er certificeringsmyndighed«.

11 I praksis er bekræftelsen af identitet mulig, fordi advokatens personlige elektroniske certifikat er forbundet med den nationale advokatfortegnelse, der automatisk ajourføres ved en daglig synkronisering med samtlige franske advokatsammenslutningers advokatfortegnelser.

Tvisten i hovedsagen og det præjudicielle spørgsmål

12 Jean-Philippe Lahorgue, der er fransk statsborger, er advokat og medlem af advokatsamfundet i Luxembourg.

13 Han anmodede Ordre des avocats du barreau de Lyon (advokatsamfundet i Lyon, Frankrig) om at få en RPVA-boks, som skulle lette udøvelsen af advokaterhvervet under ordningen for grænseoverskridende tjenesteydelser.

14 Advokatsamfundet imødekom ikke Jean-Philippe Lahorgues anmodning med den begrundelse, at han ikke var medlem af Ordre des avocats du barreau de Lyon.

15 Herefter anlagde Jean-Philippe Lahorgue sag om foreløbige forholdsregler ved tribunal de grande instance de Lyon (retten i første instans i Lyon, Frankrig) mod bl.a. Ordre des avocats du barreau de Lyon med påstand om, at det, inden otte dage og under bødeansvar, tilpligtedes at levere ham en RPVA-boks, således at han fuldt ud kunne udøve advokatvirksomhed i Frankrig på samme betingelser som en fransk advokat.

16 Under sagen om foreløbige forholdsregler har Jean-Philippe Lahorgue anmodet om, at Domstolen i givet fald forelægges et spørgsmål om, hvorvidt en nægtelse af at levere en RPVA-boks til en advokat, der er behørigt registreret som medlem af advokatsamfundet i en medlemsstat, alene med den begrundelse, at han ikke er registreret som medlem af advokatsamfundet i den anden medlemsstat, hvor han ønsker frit at kunne udføre tjenesteydelser som advokat, er i strid med artikel 4 i direktiv 77/249, idet denne nægtelse udgør en diskriminerende foranstaltning, der kan hindre fri udveksling af tjenesteydelser under erhvervsudøvelsen.

17 Den forelæggende ret har udtrykt tvivl om, hvorvidt afgørelsen om afslaget fra advokatsamfundet i Lyon er forenelig med EU-retten.

18 Den er navnlig af den opfattelse, at eftersom adgangen til domstolene i straffesager eller sociale sager ikke er underlagt begrænsninger for en advokat fra en anden medlemsstat i form af en forpligtelse til at lade sig bistå af en samarbejdende advokat, der er medlem af advokatsamfundet i den pågældende retskreds, kan det synes at være i strid med retten til fri udveksling af tjenesteydelser at pålægge en advokat fra en anden medlemsstat at antage en advokat, når han frit ville kunne virke i retskredsen ved hjælp af en RPVA-boks.

19 På denne baggrund har tribunal de grande instance de Lyon (retten i første instans i Lyon) besluttet at udsætte sagen og at forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Er nægtelse af at levere en [RPVA-boks] til en advokat, der er behørigt registreret som medlem af advokatsamfundet i en medlemsstat, hvor han ønsker frit at kunne udføre tjenesteydelser som advokat, i strid med artikel 4 i direktiv 77/249, idet det udgør en diskriminerende foranstaltning, der kan hindre fri udveksling af tjenesteydelser under erhvervsudøvelsen, i de tilfælde, hvor denne samarbejdende advokat ikke er påkrævet i henhold til lov?«

Om det præjudicielle spørgsmål

20 Som den franske regering og generaladvokaten med rette har anført, indeholder dette spørgsmål, således som det er formuleret af den forelæggende ret, en bemærkning, som ikke stemmer overens med sagsøgeren i hovedsagens situation, eftersom bemærkningen henviser til den situation, hvor en advokat er »registreret som medlem af advokatsamfundet i en medlemsstat, hvor han ønsker frit at kunne udføre tjenesteydelser«, hvilket ikke er tilfældet for Jean-Philippe Lahorgue.

21 Det tilkommer imidlertid Domstolen inden for rammerne af den samarbejdsprocedure mellem de nationale retter og Domstolen, som er indført ved artikel 267 TEUF, at give den forelæggende ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter den i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den, og ud fra dette synspunkt påhviler det i givet fald Domstolen at omformulere de spørgsmål, den har fået forelagt (dom af 20.10.2016, Danqua, C-429/15, EU:C:2016:789, præmis 36).

22 Da det i overensstemmelse med Domstolens faste praksis gælder, at Domstolen inden for rammerne af en procedure iværksat i henhold til artikel 267 TEUF ikke har kompetence til at afgøre, om national ret er forenelig med EU-retten (jf. bl.a. dom af 19.3.2015, OTP Bank, C-672/13, EU:C:2015:185, præmis 29), skal det spørgsmål, som den forelæggende ret har forelagt, følgelig forstås således, at det nærmere bestemt ønskes oplyst, om de kompetente myndigheder i en medlemsstats nægtelse af at levere en RPVA-boks til en advokat, der er behørigt registreret som medlem af advokatsamfundet i en anden medlemsstat, alene med den begrundelse, at denne advokat ikke er medlem af advokatsamfundet i den førstnævnte medlemsstat, hvor han ønsker frit at kunne levere tjenesteydelser, udgør en restriktion af den frie udveksling af tjenesteydelser som omhandlet i artikel 4 i direktiv 77/249, idet denne nægtelse udgør en diskriminerende foranstaltning, der kan hindre fri udveksling af tjenesteydelser under erhvervsudøvelsen, i de tilfælde, hvor forpligtelsen til at samarbejde med en anden advokat ikke er påkrævet i henhold til lov.

23 Det fremgår af sagens akter fremlagt for Domstolen, at anvendelsen af elektronisk kommunikation er tilladt i visse sager, herunder visse straffesager og sociale sager, hvor repræsentation ved advokat ikke er obligatorisk, dvs. i de sager, der er nævnt i anmodningen om præjudiciel afgørelse. Adgangen til dette kommunikationsmiddel er begrænset til advokater registreret som medlemmer af det franske advokatsamfund. På tidspunktet for de faktiske omstændigheder i hovedsagen var adgangen til dette kommunikationsmiddel i princippet begrænset til advokater i retskredsen for den ret, som det advokatsamfund, de var registreret i, henhørte under. For advokater etableret i en anden medlemsstat, er alene kommunikation ved indlevering til justitskontoret eller med posten tilladt.

24 Det bemærkes i denne forbindelse, at alle restriktioner, der hindrer fri udveksling af tjenesteydelser, i henhold til artikel 56 TEUF skal fjernes for bl.a. at sikre, at tjenesteyderen som anført i artikel 57, stk. 3, TEUF kan udøve sin virksomhed i den medlemsstat, hvor ydelsen leveres, på samme vilkår, som den pågældende stat fastsætter for sine egne statsborgere (jf. i denne retning dom af 10.7.1991, Kommissionen mod Frankrig, C-294/89, EU:C:1991:302, præmis 25).

25 Sidstnævnte bestemmelse er på området for advokaters frie udveksling af tjenesteydelser blevet uddybet af direktiv 77/249, hvis artikel 4, stk. 1, bestemmer, at repræsentationen af en klient for retten i en anden medlemsstat skal udøves »på de betingelser, som gælder for advokater, der er etableret i denne stat«, bortset fra »betingelser om bopæl eller medlemskab af en faglig organisation i nævnte stat« (jf. i denne retning dom af 11.12.2003, AMOK, C-289/02, EU:C:2003:669, præmis 29).

26 Det følger i øvrigt af Domstolens faste praksis, at artikel 56 TEUF er til hinder for anvendelse af alle nationale bestemmelser, som uden objektiv begrundelse hindrer muligheden for en tjenesteyder for at udøve sin ret til fri udveksling af tjenesteydelser (jf. dom af 14.1.2016, Kommissionen mod Grækenland, C-66/15, ikke trykt i Sml., EU:C:2016:5, præmis 22 og den deri nævnte retspraksis). Nationale foranstaltninger, som forbyder, medfører ulemper for eller gør udøvelsen af denne ret mindre attraktiv, udgør restriktioner af den frie udveksling af tjenesteydelser (jf. dom af 14.1.2016, Kommissionen mod Grækenland, C-66/15, ikke trykt i Sml., EU:C:2016:5, præmis 24 og den deri nævnte retspraksis).

27 Det bemærkes i denne forbindelse, at nægtelsen af at udlevere en RPVA-boks til advokater, som ikke er registreret som medlemmer af et fransk advokatsamfund, kan gøre det vanskeligere eller mindre attraktivt for dem at udøve den frie udveksling af tjenesteydelser.

28 Eftersom de ikke kan få adgang til tjenesten for papirløs indlevering, skal disse advokater således enten foretage indlevering ved indgivelse til justitskontoret eller med posten eller anmode en advokat, der er medlem af et fransk advokatsamfund, og som har en RPVA-boks, om bistand. Disse alternative kommunikationsmetoder til elektronisk kommunikation er imidlertid mere ubekvemme og principielt dyrere end sidstnævnte.

29 Følgelig udgør nægtelsen af at levere en RPVA-boks til advokater, der ikke er registreret som medlemmer af et fransk advokatsamfund, en restriktion for den frie udveksling af tjenesteydelser i den forstand, hvori udtrykket er omhandlet i artikel 56 TEUF.

30 Henset til den særlige karakter af de tjenesteydelser, der leveres af personer, der ikke er etableret i den medlemsstat, på hvis område ydelsen skal leveres, kan kravet for advokater om, at den pågældende skal være medlem af et lokalt advokatsamfund for at få adgang til tjenesten med papirløs indlevering, ikke betragtes som værende i strid med artikel 56 TEUF og 57 TEUF, for så vidt som dette krav er objektivt nødvendigt for at beskytte den almene interesse forbundet med bl.a. ordnet retspleje (jf. analogt dom af 3.12.1974, van Binsbergen, 33/74, EU:C:1974:131, præmis 11, 12 og 14). Det er inden for denne ramme, at direktiv 77/249 skal fortolkes (jf. analogt dom af 25.2.1988, Kommissionen mod Tyskland, 427/85, EU:C:1988:98, præmis 13).

31 Det følger i øvrigt af Domstolens faste praksis, at nationale foranstaltninger, der kan medføre ulemper for udøvelsen af de ved EUF-traktaten sikrede grundlæggende friheder eller gøre udøvelsen heraf mindre attraktiv, dog kan tillades, såfremt de forfølger et formål af almen interesse, er egnede til at sikre virkeliggørelsen af dette formål og ikke går ud over, hvad der er nødvendigt for at nå dette mål (jf. i denne retning dom af 5.12.2006, Cipolla m.fl., C-94/04 og C-202/04, EU:C:2006:758, præmis 61, og af 11.12.2014, Kommissionen mod Spanien, C-678/11, EU:C:2014:2434, præmis 42), idet en national lovgivning kun er egnet til at sikre gennemførelsen af det tilsigtede mål, hvis den faktisk forfølger målet hermed på en konsekvent og systematisk måde (jf. dom af 13.2.2014, Sokoll-Seebacher, C-367/12, EU:C:2014:68, præmis 39 og den deri nævnte retspraksis).

32 CNB og den franske regering har påberåbt sig princippet om en ordnet retspleje for at begrunde den begrænsning af den frie udveksling af tjenesteydelser, som følger af nægtelsen af at tildele en RPVA-boks til advokater, som ikke er registreret som medlemmer af et fransk advokatsamfund. Den franske regering er endvidere af den opfattelse, at en sådan begrænsning ligeledes er begrundet i beskyttelsen af den endelige modtager af juridiske tjenesteydelser.

33 I Frankrig har enhver advokat således et elektronisk certifikat, som er hans eget, og som giver ham mulighed for at godtgøre, at han er advokat registreret som medlem af et fransk advokatsamfund og berettiget til at udøve sit erhverv. Hver advokats personlige elektroniske certifikat er forbundet med den nationale advokatfortegnelse, der automatisk ajourføres ved en daglig synkronisering med samtlige franske advokatsamfunds advokatfortegnelser. Hver advokats personlige elektroniske certifikat valideres således, så længe advokaten er registreret i den nationale advokatfortegnelse. Hvis en advokat derimod ikke længere er registreret i denne fortegnelse, f.eks. fordi han er blevet slettet fra det advokatsamfund, han tilhørte, vil hans elektroniske certifikat derimod bortfalde.

34 Det bemærkes i denne henseende, at beskyttelsen af forbrugerne, her modtagerne af juridiske tjenesteydelser leveret af advokater, for det første, og hensynet til en ordnet retspleje, for det andet, er hensyn, der kan anses for tvingende almene hensyn, der kan begrunde en restriktion af den frie udveksling af tjenesteydelser (jf. i denne retning dom af 5.12.2006, Cipolla m.fl., C-94/04 og C-202/04, EU:C:2006:758, præmis 64).

35 Som generaladvokaten nærmere bestemt har anført i punkt 55 i forslaget til afgørelse, hænger beskyttelsen af borgeren som den endelige forbruger af de juridiske tjenesteydelser og den gode retspleje navnlig sammen med kravene om kontrol med tjenesteyderen.

36 Det identifikationssystem, som RPVA bygger på, og som tilsigter at sikre, at det alene er de advokater, der opfylder de nødvendige betingelser for at udøve deres virksomhed, der kan oprette forbindelse til RPVA, forekommer som sådan som værende egnet til at sikre opfyldelsen af formålet om beskyttelse af såvel modtagerne af de juridiske tjenesteydelser som af en ordnet retspleje.

37 Hvad angår spørgsmålet om, hvorvidt nægtelsen af at udlevere en RPVA-boks til advokater etableret i en anden medlemsstat er forholdsmæssig, har den franske regering anført, at denne nægtelse skyldes den omstændighed, at der i den gældende ordning om tjenesten med papirløs indlevering ikke findes nogen bestemmelser om samordning mellem de advokatfortegnelser, der måtte findes i de forskellige medlemsstater. Det følger heraf, at identifikationssystemet ved en forbindelse til RPVA alene vil kunne identificere gyldigheden af elektroniske certifikater for advokater registreret som medlem af et fransk advokatsamfund.

38 Det tilkommer den forelæggende ret at vurdere, om det i det foreliggende tilfælde er muligt at opnå, at advokater, der er etableret i en anden medlemsstat, kan få rådighed over en RPVA, i givet fald ved hjælp af visse tilpasninger, under omstændigheder, hvor beskyttelsen af borgeren som den endelige forbruger af de juridiske tjenesteydelser og af hensynet til en ordnet retspleje sikres på en måde, der svarer til den beskyttelse, de er sikret, når det drejer sig om en advokat registreret som medlem af et fransk advokatsamfund. Hvis dette er tilfældet, er den i hovedsagen omhandlede restriktion af den frie udveksling af tjenesteydelser ikke begrundet.

39 Det skal i øvrigt bemærkes, at det fremgår af sagen akter for Domstolen, at elektronisk kommunikation af retsakterne med den ret, for hvilken sagen er anlagt, i forbindelse med sager, hvor repræsentation ved en advokat ikke er obligatorisk, hvilket er tilfældet i hovedsagen, er fakultativ. Alle advokater, herunder dem, der er etableret i en anden medlemsstat, kan indgive retsakterne til denne ret ved indlevering til justitskontoret eller med posten, mens det alene er de advokater, der hører under den pågældende retskreds, der i givet fald har mulighed for at anvende elektronisk kommunikation.

40 Hvis det imidlertid viser sig, at kontrollen med advokatbestalling – for at sikre en kontrol af de erhvervsdrivende svarende til den, der sikres ved RPVA-ordningen – ikke er systematisk og konsekvent påkrævet, når indgivelse sker ved indlevering til justitskontoret eller med posten, kan nægtelsen af at udlevere en RPVA-boks til advokater etableret i en anden medlemsstat end Den Franske Republik ikke anses for at være sammenhængende i forhold til beskyttelse af modtageren af juridiske tjenesteydelser og til en ordnet retspleje.

41 Det tilkommer den forelæggende ret at vurdere, om den i hovedsagen omhandlede restriktion for den frie udveksling af tjenesteydelser er i overensstemmelse med disse mål i lyset af dette ækvivalenskriterium. Hvis dette ikke er tilfældet, er den i hovedsagen omhandlede restriktion af den frie udveksling af tjenesteydelser ikke begrundet.

42 Henset til ovenstående bemærkninger skal det forelagte spørgsmål besvares med, at de kompetente myndigheder i en medlemsstats nægtelse af at levere en RPVA-boks til en advokat, der er behørigt registreret som medlem af advokatsamfundet i en anden medlemsstat, alene med den begrundelse, at denne advokat ikke er medlem af advokatsamfundet i den førstnævnte medlemsstat, hvor han ønsker frit at kunne levere tjenesteydelser, i de tilfælde, hvor forpligtelsen til at samarbejde med en anden advokat ikke er påkrævet i henhold til lov, udgør en restriktion for den frie udveksling af tjenesteydelser som omhandlet i artikel 4 i direktiv 77/249, sammenholdt med artikel 56 TEUF og artikel 57, stk. 3, TEUF. Det tilkommer den forelæggende ret at undersøge, om en sådan nægtelse – henset til den sammenhæng, hvori den er givet – reelt opfylder formålet om beskyttelse af forbrugerne og om en ordnet retspleje, der kan begrunde nægtelsen, og om de restriktioner, bestemmelserne pålægger, ikke er uforholdsmæssige i forhold hertil.

Sagsomkostninger

43 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagsomkostningerne. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Tredje Afdeling) for ret:

De kompetente myndigheder i en medlemsstats nægtelse af at levere en RPVA-boks til en advokat, der er behørigt registreret som medlem af advokatsamfundet i en anden medlemsstat, alene med den begrundelse, at denne advokat ikke er medlem af advokatsamfundet i den førstnævnte medlemsstat, hvor han ønsker frit at kunne levere tjenesteydelser, i de tilfælde, hvor forpligtelsen til at samarbejde med en anden advokat ikke er påkrævet i henhold til lov, udgør en restriktion for den frie udveksling af tjenesteydelser som omhandlet i artikel 4 i Rådets direktiv 77/249/EØF af 22. marts 1977 om lettelser med henblik på den faktiske gennemførelse af advokaters frie udveksling af tjenesteydelser, sammenholdt med artikel 56 TEUF og artikel 57, stk. 3, TEUF. Det tilkommer den forelæggende ret at undersøge, om en sådan nægtelse – henset til den sammenhæng, hvori den er givet – reelt opfylder formålet om beskyttelse af forbrugerne og om en ordnet retspleje, der kan begrunde nægtelsen, og om de restriktioner, bestemmelserne pålægger, ikke er uforholdsmæssige i forhold hertil.

Underskrifter